

lappar. De uppträda, som om de vore kristna, några få gå till nattvarden; de föra barnen för att döpas till norska präster, hvilket dock ofta ej händer, förrän de äro årsgamla. De äro mycket skickliga snickare och smeder, så att de själfva bygga skutor, färjor och båtar, tillvärka sitt husgeråd och allt annat de ha behof af. Mångestädes på den norska kusten och uppe bland bergen bo lapparna, men de ha ej tillåtelse att bebo samma ställe mer än 10 år. När de fått lof att bosätta sig, utse de vanligen åt sig en plats, där skogen är tätast, och röja sedan skogen och använda virket till handaslöjd. Sedan de bott de nämnda 10 åren, flytta de sedan åter bort, och norrmän taga därefter dessa deras boplatser i besittning. De äro mycket förtjusta i tran, smör och allt slags fett och det från hvilka djur som helst. Detta dricka de smält till maten som öl. Sådan tran ge de äfven till sina hafvande kvinnor, när dessa skola föda.

»Jon Olafssons Oplevelser» ha en vårdad typografisk utstyrsel och åtföljas af en reproduktion af ett stick af I. Haas öfver Köpenhamn 1618.

—a—i.

Feilberg, H. F.: *Jul, allesjælestiden, hedensk, kristen julfest*. B. 1 och 2. Köpenhamn 1904. 370 och 404 s. 8:o.

Till julen 1905 utkom andra bandet af Feilbergs julbok, i förbigående sagdt försedt med samma tryckår som den första, till julen 1904 utkomna delen. Nestorn bland Skandinavians folklorister har med detta band fullbordat ett arbete, som af allt att dömma varit för honom ett af de kärare bland de många för samtid som framtid värdefulla alstren af hans flitiga och samvetsgranna forskning. Med all vetenskaplig vederhäftighet förena Feilbergs skrifter gärna en mer eller mindre populär hållning, och i här ifrågavarande verk har författaren mer än i något annat af sina arbeten vidgat vetenskapsmannens trånga och svårtrådda väg, på hvilken den stora allmänheten ofta nog finner det allt för mödosamt att följa med. Boken om julen är egnad lika mycket åt familjen som åt de speciellt vetenskapligt intresserade, ja kanske t. o. m. mer åt den förra.

Jag hoppas, att jag icke öfverträder det grannlagas gräns, om jag utan att förut tillspörja författaren anför några rader ur ett hans bref: »Bogen er jo ikke skreven for lærde. Jeg stod noget tvivlsom overfor det enten—eller, der bød sig, men så tænkte jeg på det store højskolefolk i vort land, på præstegårdene, hvor der vinteraftenen læses højt, på bondestuer i mine gamle sogne, og så skrev jeg, som jeg skrev, historier, saga, skildringer imellem hverandre og lod helt stå til, hvad der kunde komme ud af det hele.» Om denna tendens att göra arbetet till en folkbok vittnar också innehållsfördelningen, hvilken för förra bandet är denna: *Allesjælestiden; Gammelnordisk jul; Dansk jul; Norsk jul; Svensk jul; Kristne jul* samt *Hvorledes man holder jul*. Det sistnämnda kapitlet omfattar ett flertal stämningsbilder jorden rundt alltifrån Stockholm och Köpenhamn till Sibirien, Kina och polartrakterna. Kapitlen i det senare bandet hafva följande rubriker: *Julemørkets løndom; Juletro og julevarsel; Juletræet; Juleoptog; Julebispen og bønnekongen; Den søgne jul, nyårsaften, kongeaften, eldbjørgsaften; Oversigt og sammanligning*. Härtill komma i detta likasom i det första bandet *Anmærkninger* samt dessutom i det senare *Literaturfortegnelse* och *Register*.

Skulle någon af författarens anförda blygsamma ord om sitt arbete draga den slutsatsen, att detta saknar egentlig vetenskaplig betydelse, vore detta emellertid ett olyckligt misstag. En populär hållning har hittills i regel utmärkt de arbeten om folket, som inom de skandinaviska länderna sett dagen, och det vore önskligt, att vetenskapen om folket fortfarande — naturligtvis utan att därför uppofta något af vetenskaplig vederhäftighet eller allvar — kunde förblifva en vetenskap äfven för folket. Ännu är den för ung och lifskraftig för att få stelna i doktrinarism. Från all sådan är ock F:s bok alldeles fri, och dock träder den häpnadsväckande litteraturkännedom på området, som författaren besitter, allestädes fram. Särskildt synes mig den vetenskapliga hufvudvikten ligga i de omsorgsfulla och utförliga anmärkningar, som författaren samlat i slutet af de bägge banden.

Såsom redan den anförda öfverblicken af innehållet torde för den sakkunnige antyda, har F. i sitt arbete, hvad hedniska be-

ståndsdelar i julsederna beträffar, nästan uteslutande fäst sig vid den med julen och tiden omkring jul förbundna, uråldriga dyrkan af de döde. Denna mörka årstid var de då frivordna andarnas tid. Huruvida detta är den enda väsentliga förklaringen af denna årsfests förkristna innebörd, därom torde emellertid meningarna med allt skäl vara delade. Särskildt hafva vi nordbor, hvilka ju äro de enda som hållit fast vid den hedniska benämningen på vinterfesten, alltför många hedenartade fornseder i behåll eller åtminstone i mannaminne ännu bevarade, som synas föra ett annat språk, för att vi skulle utan vidare underskrifva åtskilliga tyska forskares slutsatser. Utrymmet förbjuder att här ens antydningssvis utreda denna fråga. Emellertid tillåter jag mig att mot F:s argument mot en solkult under julen (se *Oversigt og sammenligning*) anföra ett par gensagor. Doktor F. synes mig hafva alldeles förbisett offrets egentliga och ursprungliga innebörd, hvilken i hvarje fall icke var den af hyllningsgärder åt en triumfator. Det är ej den mätte, som behöfver föda, ej den mäktige, som tarfvar understöd. Det var icke åt den segrande solen människorna bragte näring och stärkande medel utan åt den svaga, som man fruktade skulle duka under — för så vidt nu offren skedde till solen själf. Såsom jag på annat håll (*Såkaka och såöl i Meddelanden från Nordiska museet 1903 s. 235 o. f.*) sökt visa, kan emellertid en »solkult» — en med solen förbunden offerkult — hafva bestått däri, att offer bragtes till de rådande makterna för att af dem utverka sol, för att de måtte skona eller frigifva solen, ja kanske har man t. o. m. stundom velat bedraga dem genom att gifva dem en sol in effigie. I sin egenskap af själasörjare synes mig doktor F. dessutom, huru stor optimist han än må vara, ej gärna kunna hafva undgått att göra den psykologiska erfarenheten, att det ej är i de klara eller klarnande dagarna som människorna i regel hänvända sig till den eller de högste utan i nödens mörka eller mörknande tid. I hvarje fall är det emellertid alldeles visst, att dödskulten ingått i den hedniska julen såsom ett särdeles viktigt grundelement, och F:s arbete har till full evidens konstaterat detta. Något anspråk på att hafva löst sitt problem till hela dess vidd hyser för öfrigt icke författaren.

Därtill är ej blott hans personliga blygsamhet utan ock hans vetenskapliga soliditet för stor. I sitt företal säger han själf: »Tør jeg nu end ikke tro, at have givet den endelige løsning og udredet alle de enkelte tråde i julefestens slyngede knude, så er her dog samlet et stof, som framtidige forskere kan arbejde med, og der siges, at ingen umage er spildt, der sparer andre besvær.» Ja, ho bland den etnologiska forskningens utöfvare dristar ännu, för så vidt han nått till någon högre mognad i sitt fack, påräkna mer af framtiden! Att hafva med insikt samlat och systematiskt ordnat ett så stort, att ej säga outtömligt material, som det författaren för fram, vore redan det ett verkligt och bestående storverk.

N. E. H.

Göteborgs museums Årstryck 1906 åtföljes denna gång af en redogörelse för »*Anders Nilssons efterlämnade samlingar*», berättelse till styrelsen för Göteborgs museum af Carl Lagerberg. Som bekant lyckades Göteborgs museum förvärfva dessa genom kompromiss, sedan ett oklart testamente efter den gamle adjunkten påträffats bland kvarlåtenskapen. Kammarherre Lagerbergs berättelse ger en illustrerad överblick öfver den rikhaltiga, mångsidiga, ehuru illa farna samlingen. Utom Göteborgs museum var det helt naturligt väsentligen museerna inom Västergötland, som fingo brorslotten af hvad göteborgarne icke önskade behålla. Det restaureringsarbete som föremålen undergingo, innan de lämpade sig för uppställning i Göteborgs museums nyanordnade kulturhistoriska afdelning, var omfattande. »Den, som sett föremålen i det tillstånd, hvori de befunno sig, då de utplockades ur magister Nilssons skräphögar, kan knappast i dem igenkänna de möbler och husgeråd, som nu utgöra verkliga prydnader och fylla mången lucka i Göteborgs museum».

Bidrag till vår odlings häfder, utg. af Nordiska museet, h. 9 har nyligen utkommit. Det innehåller *Gunnar Hazelius'* efterlämnade afhandling: *Om handtverksämbetena under medeltiden, en inledning till skråväsendets historia i Sverige* jämte en lefnadsteckning af författaren, författad af Dr. *Verner Söderberg*, samt ett af förf. under Uppsalatiden hållet föredrag »*Om patriotism*.» Utgifningen har ombesörjts af författarens studiekamrater och vänner fil. lic. *E. T. Heckscher* och Dr. *T. Höjer*.